

NEPAD: Ekonominin Küreselleşmesine Afrika'nın Yanıtı ¹

Dr. Chérif Salif SY

Senegal Cumhuriyeti Başkanlık Kabinesi Ekonomiden Sorumlu Eski Bakan

(E-mail : cherifsalif@orange.sn)

Çeviren: Salim BAŞAR

NEPAD'ın kurulmasından 5 yıl sonra Afrika stratejik bir öncelik haline gelmiştir. Kıtanın uluslararası diplomasideki konumu giderek iyileşmektedir. Afrika, uluslararası alanda istenmekte ve dikkate alınmaktadır. Kıtanın enerji potansiyeli ise oldukça büyük önem arz etmektedir. (45 ülkede petrol arama çalışmaları devam etmektedir). Tarım potansiyeli de ayrıca güvenilir bir stratejik planın konusu olmuştur. Kıtamızda 1995 yılında savaş içerisinde olan 35 ülkeden geriye sadece 4 gerilim merkezi kalmıştır (Fildişi Sahili, Darfur, Etiyopya/Eritre, Uganda). Bunun yenilenmesi benzersiz iç ve dış güçlerin kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından ortaya konulmaktadır.

Çok genç olan nüfus giderek daha iyi şekillenmektedir. Son olarak da birçok ülkede demokratik özgürlük sağlamakta ve totaliter sisteme başvurmaksızın yönetim gerçekleştirilmektedir. Milli egemenlik ilkesi kıtada gün geçtikçe halkın temsilcilerine geçmektedir; demokrasi ve milli egemenlik ilkelerine saygı göstermeleri koşuluyla partilerin özgürlükleri ve sayıları artık bir istisna değildir; Adli iktidarda ise kişilerin özgürlüğü giderek tanınır hale gelmiştir. Afrika'nın ekonomisinde gün geçtikçe daha iyiye gitmektedir. Ekonomik faaliyetler 4 yıldan bu yana % 5 büyüme kaydetmiştir. Bazı ülkelerdeki güçlülere rağmen, görünüş uzun zamandan beri buna sahip olmayanların çoğu için daha yararlı hale gelmiştir. Sadece yüksek hammadde talebiyle beslenen küresel yayılma değil ayrıca birçok etken de bu dirilişi desteklemektedir. Borç ve acil yardım iddialarıyla yapılan yardım artışı önemli bir anlam teşkil etmektedir; Makro ekonomik çevre iyileşmiş ve istikrar sağlanmıştır. Genel anlamda artış, Güney ve Orta Afrika'daki yeni petrol yataklarının işletilmesi, 2003 yılında Afrika'nın Güney, Orta ve Doğu kesimlerinde meydana gelen kuraklıktan sonra tarım üretiminin tekrar yapılması ve güvenliğinin artması sayesinde bir sıçrama gerçekleştirmiştir. 2004 yılında Kuzey ve Batı Afrika'da meydana gelen çekirge istilasını, özellikle beklenenden daha az bir zarar vermiştir. Petrol fiyatlarındaki hızlı yükselişe rağmen, enflasyon tarihi bir seviyeye gerilemiştir. Ticari ve kamu maliye dengesi, özellikle petrol ve mineral ihracatçıları, Afrika ülkelerinde iyileştirilmiştir. Bu değişimler çok az olsa da bir ilerlemedir.

Ya da Kıtanın Aşıl Tendonun Adı: Sosyal ve Kültürel Ekonomik Hakların (DESC) İcrası ve Etkililiği ve Bozulma.

Yönetimden bahsettiğimizde, söz konusu olan, oldukça iyi bilinen kamu yönetimi ve ekonomik gerçekliktir; şirketin sosyal sorumluluğu, etik, dayanışma, istikrarlı kalkınmanın kaplamış olduğu şirket yönetimidir. Bu sunumun başlığındaki yerel özerkliğe gelince, tarihçilerin ya da antropologların yaptığı gibi geleneksel sistemi, köyün ve rakip kabilelerin kapalı evrenini yeniden kurmak anlamına gelmemektedir. Bizim için söz konusu husus, dış hâkimiyet olan uluslararası çevre kadar, devamlılığı ve dinamizmi bizi hala insanoğlunun kalkınma ölçülerini genişletmeye ve zenginleştirmek için sorgulayan yerel çevre, sosyal ve siyasi sistemleri de temel olarak almaktır.

---

¹ « Afrika Eş Gözlem Mekanizması (MAEP), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların (DESC) icrası için yenileyici bir enstrüman adı altında var olan bu metin yenilenmiştir.

Birkaç yıl öncesine kadar, tarihsel milli ya da bölgesel proje düşüncesi üçüncü dünya ülkelerinde tamamiyle geçersiz görünüyordu. Bu gibi projeleri gerçekleştirenler; yavaş, intikamcı ve hayalî olarak nitelendiriliyordu. Dünyanın uzaysal ve sembolik olarak giderek küçülmesi bu şekildeydi ve tarihin liberal demokraside ve pazar ekonomisinde zirveye çıktığını ve bir tarihsel milli bir projede bir milletin tek başına olmasının, geleceğini düşünmesinin mümkün olmadığını söylemek için F. FUKUYAMA gibi sesler yükseldi. Bu durum da bir gelecek projesiyle taşınan bir geçmişin zenginleşmesi demektir.

Fransızların “tek düşünce” olarak çevirdikleri Margaret TATCHER’in ünlü sloganı TINA (There is no alternative- Başka alternatifi yok) ile tekrar formüle edilen liberalizm, buna farklı bir şekilde biçimde karar vermişti. Baskın güç daha fazla refahla birlikte “herkesin istediği küresel liberal bir demokraside, herkesin herkese benzeyeceğini” düşünüyordu.

Özellikle uzun yıllar boyunca karşılaştırmalı incelemenin eğitiminde en dinamik ve en güvenilirleri arasında Amerikan Üniversiteleri’nin büyük bir kısmı tarafından bu tezlerin onaylanması oldukça şaşırtıcıydı. Profesörler, “kalkınmaya” dair incelemenin ekonomik bir sorundan daha çok sosyal ve politik bir sorun olan bir milletin endüstriyelmesi ve modernleşmesi arasındaki bağı saptamayı amaçladığını belirterek bunu destekliyorlardı. Bu durumda sosyal bilimlerde çalışmaları takip etmekten yoksun olarak kabul edilmesinden etkilenen bir öğrenci sadece ekonomik verilere dayanarak kalkınma ve gelişmeyi birbirine karıştıracaktır. Dünya ülkelerinin farklı gerçeklikler içinde yaşadığı durumunu göz önünde, bulundurmaksızın bunları orda burada ortaya koymaya çalışmış büyük kurumlardan etkilenmiş olmasından daha çok eleştirilebilir.

Joseph Schumpeter’in de belirttiği gibi “sosyal davranışlar, türler ve yapılar kolayca birbirine karışmayan parçalardır. Bir defa oluştuğunda bazen yüzyıllar boyunca devam eder”. Kolaylıkla ifade edebiliriz ki, iletişim ve pazarların milli ya da bölgesel özellikleri çözeceği ortaya çıkmamıştır. Sosyal ve siyasi güçlerin, kurumların durumu ve sosyal davranışlar aynı vakalarda aynı etkileri üretmeyi yasaklamada duyarlıdırlar. Öyleyse özelleştirme, özgür değişim vs. her derde deva değildir. Eğer bunları gerçekleştirmek gerekiyorsa, akıllıca ve planlı şekilde gerçekleştirilmelidir.

En azından üç büyük olay, birkaç yıldan bu yana kalkınma düşüncesini tekrar ortaya çıkarmıştır. Birincisi Rusya, Asya ve Brezilyadaki krizden bu yana bazı çokuluslu şirketler tarafından etkilenen dogma gösterisinin çöküşüyle bağlantılıdır. Gerçekte pazarın bir oto düzenleyicisi olmadığı açıkça ortaya çıkıyordu. Büyümenin meyvelerinin eşit şekilde dağılmasına izin vererek “etkili” olması mantıklı değildir. Bu toplumlar ve milletler arasında yarışın bozulmasına neden olur. Bu esnada burada basitçe örneğin, Georges SOROS’un bir konuşmasında küresel ekonominin anlamı üzerinde aynı şekilde sorgulandığını söylersek, onların bilimsel geçerliliğini kontrol etmek için ultra liberal doktrinlerden, revaçtaki kavramların yeniden incelenmesi söz konusu değildir. Bu büyük pazar uzmanı, yerleri belirlemek için küresel bir düzenleme yapılmadığı takdirde sistemin, toplumun çöküşüne neden olacağı düşünülmektedir. SOROS pazara güvenmemekte, hatta devletlerdeki yerli ekonomiyi korumaya yönelik yaklaşımı övmektedir. Bununla birlikte, İngiltere ve Japonya’daki bazı kamusallaşmaya dönüşü örnek gösterebiliriz. Brezilya’nın durumu özelleştirmeler üzerine kurulmuş olup, kalkınma politikasının sonuçlarının açıklayıcısıdır. Özelleştirme hareketiyle ülkede milyarlarca dolar topladıktan sonra yatırımcıların paniklemesinden dolayı “görünen pazarlar” önünde söz konusu ülke bir ay içerisinde 25 milyar dolar kaybetmiştir. Bu daha çok Latin Amerika’nın tarihinde en büyük özelleştirme hareketini yapamadığını anlamına gelmektedir. Aynı zamanda sermayeler ikiye katlandığı zaman, bunları batılı ülkelerde ya da başka ülkelerde buluyoruz.

İkinci olay, kalkınma faktörü olarak görülen para sorununun birçok konferansta tartışılmasını sağlayan Euro'nun tedavüle girmesidir. Örneğin Orta Afrika Frankı, Fransa ve Avrupa ortamında bölge ülkelerinin bütünleşmesini sağlamakta ise de söz konusu ülkelerin ekonomik faaliyetlerinin temelini inildiğinde bu karşılaşmaların ana fikrinde durabiliriz. Tüm konferanslarda Afrika'ya ilişkin endişelerini merkezinde bulunan, kalkınmanın yer değiştirmesi bu yüzdendir. Başka bir planda, ülkelerde ve dünya genelinde zenginliğin kutuplaşması ile ekonomik büyüme ve kalkınma arasındaki duraklama Birleşmiş Milletler'in diğer uzmanlık kuruluşları gibi PNUD, FAO, CNUNCED ve UNICEF tarafından da uzun zamandır dile getirilmektedir.

1998 yılındaki Nobel ekonomi ödülü'nün (Ödülü aldığı çalışma "Kolektif seçenekler sorunu ve Ekonomi ve pazar vizyonuna göre gerçek bir ekonomiste kalanlar") sahibi Profesör Amartya K.Sen'in kutlanması hafife alabileceğimiz bir olaydır. Harvard üniversitesinde ders veren Sen'in gösterisi, eşitsizliklerin azaltılması ve fakirliğe karşı savaş gibi sosyal uygulamaları görmezden gelerek, büyüme ve kalkınmayı harmanlamaktan oluşan ultra liberal tezlerin çürütülmesi üzerinedir.

En kötüsü, sadece neoklasik analiz araçlarını artık kullanamayacağımızı belirten bir jüri açıklaması gibi yorumlayabilecek miyiz ve kalkınmayı kişi başı gelirin artışına ya da PIB artışına dayandırmaktan memnun mu kalacağız? Bu belki İsveç Akademisi için sözde global dünyanın bazı kavramlarıyla kendisini hizaya sokma tarzı mıdır? Bunun çökmesi, dünya ekonomisinde görülen ciddi krizlerle gözümüzün önünde cereyan etmektedir. Ne olursa olsun kamuoyu üzerinde Afrika'nın endüstriyelmesi hususundaki bir tartışmayı tekrar başlatmak için bahaneler hazır bulunmaktadır. Fakat kıtanın endüstriyelmesi ve kalkınması, "küreselleşme" denilen dünyanın gerçek yapılanmasına bağlı aşağıdaki gözlemleri hesaba katarak incelenmelidir: İşin ilerlemiş bölünmesinden kaynaklanan Pazar, sosyal bir uyumdur. Bu durum sosyal yapının merkezinde yer alan aktörleri birbiriyle ilişkiye sokmaktadır. Adaletli bir mukabele uyumunu gerektiği kadar ortaya koymaz. Dünya pazarı, içerisinde devletlerin ve ekonomik kurumların rekabet ettikleri ya da birlikte çalıştıkları karışık bir sistemdir. Kuralların belirlenmesinde aynı araçları ortaya koymadan herkes bu oyuna katılabilir. Sermaye ve ürün pazarları üzerinde en büyük payı elinde tutan Afrika'yı özellikle cezalandıran iş pazarındaki entegrasyon eksikliği, ekonominin küreselleşmesinin başka bir özelliğidir. Bu uygulamaları küreselleştirerek, küreselleşmiş kapitalist ekonomi mantığını evrenselleştirmektedir. Bu mantık, tartışılmaz ekonomik parametrelerde değer yasasını ortaya koymakta ve bundan toplumun tamamının işleyişi normunu çıkarmaktadır. Herşey emtia haline gelmekte ve küreselleşmiş değer yasası, kutuplaşmanın doğmasına yeterince yardımcı olmaktadır.

Afrikanın içinde bulunduğu durum ne kadar değerli olursa olsun, kalkınma göstergelerinden daha çok gelecek ve yapı sorunu olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu planda, ülkelerin birçoğundaki ekonomik yapılar, 60 yıl önceki durumlarına benzemektedirler.

Tarım ve sanayi, bu duraklamanın en iyi kanıtlarını taşımaktadır. Tarım sektörü toprağın verimsizleşmesi, iklim tehlikesi, istikrarsızlık, tarlalardaki ve ürünlerdeki belirsizlik, düşük verimlilik, zayıf mekanikleşme ve sınırlı tarım sulama ağında acı çekmektedir. Yaşam için gerekli üretim, hızlı yayılan bir nüfusun ve hızlanmış bir kentleşmenin ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve bu durumun üç nedeni bulunmaktadır; döviz sağlayıcıları, düşük tarım üretimi, yetersiz kurumsal ve teknolojik çevre. Bu etkenler hiçbir Afrika ülkesinin ekilen alanda ve kırsal alanda verimliliğin artışı sağlayan yüksek randımanlı çeşitli tohumlarla yeşil devrimi gerçekleştiremediğini göstermektedir. Endüstriyel kalkınmanın sonuçları da oldukça düşüktür. Orada gerçekleşen ithalatla endüstriyelme stratejisi, tarım sektörüne karşı zayıf ilişkilere sahiptir. Umut kırıcı performanslar ortaya çıkmaktadır.

Dış ülkelerle ilişkiler seviyesinde kalkınma halindeki ülkelerin gerçekleştirdiği ihracatlarda Afrika'nın ve bütün dünyanın payı karşılıklı olarak 1995 yılında % 6,7 ve % 1,8 oluşmuştur. Bu durumu aynı dönemde kalkınma halindeki ülkelerin ihracatlarının % 2,6'sını ve dünya genelindeki ihracatın % 0,7'sini gösteren Sahra altı Afrika ülkelerine indirirsek daha da alarm vericidir. Afrika, üretilmiş ürünlerin ve hizmetlerin en dinamik dallarında dünya ticaretinde neredeyse yoktur.

Dünya genelindeki düzende az gelişmiş ülkelerin bağımsızlıklarını elde etmelerinden ve ortaya çıkmalarından bu yana Bretton Woods kurumları, yardım ve borç desteğini kullanarak bu ülkeleri yeni şartlara adapte etmek istemiştir. Ne yazık ki bu iki terim, kırk yıl sonra az gelişmiş ülkelerdeki problemleri çözmek için yeterli olmadığını göstermiştir. Bir taraftan, 70'li yıllarda tutan yardım amacı, gelişmiş ülkelerin PNB'sinin % 0,7'sinin bu az gelişmiş ülkelere transferi tam olarak gerçekleşmemiştir. Transfer seviyesi bugün % 0,28 dolaylarındadır. Diğer taraftan iki terimin diğeri olan borç politikası, hiçbir çıkışı olmayan borçlanmayla sonuçlanmıştır. Kalkınma ve özellikle sanayileşme ve tarımı finanse edemeden borçlar giderek ağırlaştı. Geri dönüşü olmayan birçok yatırım, projelerini finanse etmeye yardımcı olmuştur. Kamu maliyesi sonucu olarak geri ödeme ve bunalma kapasitesini aşmıştır.

Sosyal planda işsizliğin ve yoksulluğun artışıyla birlikte refah seviyesinde de bir düşüş gözlenmektedir. Sahra altı Afrika'nın son istatistiklerine göre nüfusunun % 45'ine karşılık gelen 250 milyon insan yoksuldur. Hatta yoksulluğun artış hızı, gelir artışının hızından daha fazladır. 1960 yılında bir Afrikalı'nın ortalama geliri, gelişmiş ülkelerdeki insanların gelirlerinin % 14'üne tekabül etmekteydi. 1997 yılında ise bu oran %7'lere kadar gerilemiştir. PIB'in artış oranına gelince 1965 -1993 yılları arasında yıllık ortalama düzeyi sadece % 0,5'tir ve nüfus artışından daha da düşüktür(%2,9 – 4,1).

Sinerjisi başkaları tarafından hissedilmesi gereken tarım ile sanayi arasındaki bağ, yeni mal ve hizmet üretiminde ikincil sektörün rolü hesaba katılırsa sanayicinin üretimi büyük önem teşkil etmektedir. Güney Afrika kıtasının sanayici eklenmiş değeri (VAM) % 58'e ulaşmıştır. Kamerun, Fildişi Sahili, Nijerya, Senegal ve Kenya grubu bu oranın % 20'sini oluşturmaktadır. Bu da VAM'ın yaklaşık %80'inin yedi ülke tarafından üretildiğinin göstergesidir. Diğer taraftan, becerinin temelini çok az üretken olan geleneksel teknolojiler üzerine kurulmuş olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Birimlerin sonuçlarının planı üzerinde, durumu uzun vadede düşünürsek, örneğin yapısal düzenleme programının ortaya atılmasından bu yana, VAM, 1985 ile 1995 yılları arasında ortalama yıllık % 2,5 artış oranından % 0,7'ye gerilemiştir. PIB'in % 19'luk ihtiyat oranı altmışlı yıllardan bu yana az gelişmiş bölgelerde görülen en düşük orandı. 1970'li yıllarda % 27 olan yatırım harcamaları oranı, 1995 yılında % 15 civarlarında olmuştur. 1990 yılının sabit fiyatında Afrika kıtasının dünya VAM'ında yer alan payı % 0,9 olmuştur. Az gelişmiş ülkeler gurubundaki oranı % 6'dan % 4'e gerilemiştir. Sanayileşen Asya ülkeleri ortalama olarak % 30 ve % 35 oranlarında ihtiyat ve yatırım oranına ulaşmışlardır.

Kıtanın dış ticaret yapısı, sanayinin durumunu çok iyi bir şekilde ortaya koymaktadır. Kuzey ile yapılan % 90 oranında daha fazla değişimle birlikte Afrika'nın ithalatı aşağıdaki gibi oluşmuştur; % 45'ten daha fazla malzeme ve donanım; % 45 gıda ve ilaç ve geriye kalan oran ise diğer ürünlerdir. İhracat ise temel ürünlerden oluşmaktadır. Bu durum Afrika'nın bir üretim merkezi olmadığını yani kendi sınırları dışında üretilen ürünlerin tüketim yeri olduğunu göstermektedir. CNUCED "mal kapanından" "yoksulluk kapanına" geçmiş bir kıtadan bahsetmektedir.

Sanayi sektörü hesabı sonunda çok gösterişsizdir, geriye kalmış olan Afrika sanayisi, zayıf yatırım ve ihtiyat. Yapı düzenleme programına gelince, bize göre bazı mali dengelerin

reformlarına rağmen bu program kıta için bir felaket olmuştur. Fakat mali faaliyet tablosundan (TOF- MFT) terörizme indirgenmiş politikaların başka ne yapması beklenebilirdi ki?

Afrika kıtası, bilişim ve iletişim teknolojileriyle ilgili olarak dünyada en yüksek fiyata alınan donanımların tamamını ithal etmektedir. Kıtanın iletişim ağlarını oluşturan bu ürünlerin araştırılmalarına, geliştirilmelerine ve hatta üretimlerine dahi katılmamaktadır. Çok daha ilerlemiş ekonomilerle teknolojik olarak birleştirilmiş az gelişmiş ülkeler arasında tektir. Olumsuz şartları eğitim ve kültür, ticari değişimler, sahip olunan deneyimin dünya genelinde paylaşılması ve araştırma-geliştirme ve üretim(standardizasyon, insan kaynakları, kalite ve sertifika kontrolü, sistem mühendisliği) için gerekli kapasite oluşturulması adına sahip olunan olumsuz şartlar TICS'dan yarar çıkarmayı engellemektedir.

Dünya ekonomisi bu aralar sermaye ve üretken sistemlerin birbirinin içine girmesiyle özdeşleşmiş emsalsiz bir gelişme yakalanmıştır. Küreselleşme dediğimiz şey, üç kutbun birbirine girmesiyle toplu olarak baskın olan bir dünya ekonomisi ortaya koymaktadır. Bu da bölgesel bir üstte faaliyet gösteren ve her kutbunun bir "güney bölgesi" kurmaya çalıştığı üç kutuptan oluşmakta olduğumuz anlamına gelmektedir. Avrupa Birliği ve Batı Avrupa ülkeleri, Afrika (Kuzey Afrika ve Sahra Altı) pazarını hedef alırlarken "ABD, Meksika, Kanada" grubu, Asya Pasifik Ekonomi Forumu (APEC) ve Japonya ve ABD tarafından kurulan Güney Doğu Asya Ekonomi Konseyi çerçevesinde Doğu Asya'da ve ALENA ve MERCOSUR üzerinde kontrolü sağlamaya çalışmaktadırlar.

Bu düzenleme, bu yüzyıl boyunca bunu kolaylaştırmış olan yeni güçlerin (bazı stratejik araştırma kurumlarına göre, Çin, Rusya, Hindistan ve Brezilya) ortaya çıkmasından kaynaklanmamaktadır. Gerçekte küreselleşmiş ekonomi üzerinde açık olan "Ortak Pazar" formülü, büyük güçlerin teorilerine göre tek kabul edilebilir bölgeselleşme şeklidir: bu durum, bölgeler arasında ve dünya genelinde karşılıklı alışverişin yoğunlaşmasına izin vermektedir, öyleyse bu "herkesin istediği" bir kalkınmadır. Bu durum gerçeği yansıtmaktadır ve açık ekonomilerin, dünya pazarında çok dinamik olarak ortaya çıkması gibi örnekler bunu kanıtlamaktadır. Bu esnada yoksulluk, orta sınıfın giderek fakirleşmesi, dışlanma ve çevrenin korunması ile ilgili sorunları ciddiye almayan her türlü bölgeselleşme formülünün başarısızlığa uğrayacağı da bir gerçektir.

Fakat o noktaya varmadan önce, büyük ülkeler, giderek daha dinamik ve merkeziyetçi, yani birikim şartlarını çok iyi şekilde kontrol eden ekonomik alanların kuzey bölgelerini oluşturmak zorunda kalmışlardır: Kuzey'in 3 bloğu, dünyadaki toplam ticaretin % 90'ını ve yatırımların % 80'ini gerçekleştirmişlerdir. (Afrika buna karşılık % 2,5 ve %2 ile Asya yatırımların % 11ini gerçekleştirmiştir). Aynı zamanda Afrika ülkeleri kendi aralarında % 5 ve %10 arası bir oranda ticaret yapmaktadırlar.

Görüldüğü üzere, pazarın küreselleşmesiyle hiç bağdaşmayan böyle bir organizasyon, Kuzey için bugün Asya ve Brezilya'da olduğu gibi güney bölgesinin ciddi krizlerinde bölünmeyi ya da gerilemeyi kolaylaştırmaktadır.

Ekonominin küreselleşmesi, aşağıdaki alanlarda tekel yapılanması olarak açıklanabilir:

- Uluslararası Finansmanlar, *diğer adı mali küreselleşme*;
- Çok ulusluluk (*Firma ağlarının büyümesi*) ;
- Bilim ve Teknoloji;
- İletişim ve Bilişim;
- Doğal kaynaklara erişim;
- Kitle imha silahları üretiminde tekelleşme.

Bu tekellerin gelişmesi bizim yayılamayacağımız alanlarda sosyal, siyasi, kültürel ve ideolojik sonuçlar doğuracaktır.

Bu uluslararası çevrenin değişimini, Afrika'daki gecikmeyi, Afrika halkının trajik durumlarını, bağımsızlıktan bu yana tarihimizin sınırlarını çizen ve hiçbir zaman gerçekleşmeyen, bitmek bilmeyen çalışmaların ve planların anlamsızlığını hesaba katarak devlet liderleri tamamıyla yeni bir ruhu harekete geçirerek Afrika'nın kalkınma planlarının hazırlanması girişimini kendi üzerlerine almışlardır. Temmuz 2001'de Lusaka'daki Afrika Birliği Örgütü Zirvesi'nde Afrika ülkelerinin liderleri ekonomik plan olarak, OMEGA Planı ve MAP'ın birleşimi olan Yeni Afrika Girişimi'ni (NIA) uygun bulmuşlardır. Son olarak NIA, Ekim 2001'deki Birinci Çalışma Komitesi'nde Afrika'nın Kalkınması için yeni bir ortak haline gelmiştir. NEPAD, dünya ekonomisinin yeniden yapılanmasına dair Afrika'nın bir cevabı şekline olarak görünüyordu.

Ondan önceki bütün girişimler gibi NEPAD da aşağıdaki sebeplere bağlı olabilecek başarısızlık riski taşımaktadır; gerçekleştirilmesinde devlet liderlerinin ilgisizlikleri, sivil toplum kuruluşlarının ve aydınların marjinalizasyonu, devletlerin katkıda bulunmaması vs. Fakat bunun konsepti birçok rapor altında yeni ve orjinaldir. NEPAD; ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal kalkınmanın birleştiği bir vizyon ve stratejidir. Önceki stratejilerle birlikte radikal bir biçimde yaklaşım ve uygulama alanıyla markajdan kurtulmaktadır. Afrikalı ülkelerin, kendi kalkınmalarında sorumlu olduklarını doğrulayarak, onlarında belirli yükümlülükleri ve zorunlulukları yerine getirmelerini istemektedir. NEPAD, Afrika ülkelerine düşen barışı, istikrarı, iyi bir yönetimi, kanun ve demokratik uygulama hükümetini koruyarak, kalkınma için gerekli önkoşulları oluşturmak, yoksulluğu azaltmak, sürdürülebilir bir büyüme ve kalkınma sağlamak olduğunu kabul etmektedir. Bu, aynı zamanda Afrika'nın ortaklarına, kıtanın az gelişmişlik sorununu görmezden gelmeyeceklerini hatırlatan önemli bir mesaj ve davettir. Belirlenmiş performans amaçlarına erişmek amacıyla yürütülen çalışmaların başarısı ya da başarısızlığı için onlarla paylaşılmış, karşılıklı hesap verme zorunluluğunun eşlik ettiği sorumluluklar önermektedir. Belgeler, her alanda kadınların rolünün artması ve özellikle eğitim konusunun üzerine bir nokta koymaktadır. Son olarak NEPAD pragmatik bir redve küreselleşmenin inkarnın açıklanmasını kabul etmekterisinde, hukuk ve eşitliğin değişim ve düzen faktörleri olarak önemli bir rol oynadığı adaletli mukabele raporunu ortaya koyarak bahis, gerçek meydan okumanın çok kutuplu bir dünya için savaşta pozitif olmak olduğunu kabul etmektedir.

NEPAD, Afrika'yı gelişmiş ülkelerden ayıran geri kalmışlığı amaçlamaktadır. Doldurulacak boşluk nosyonu, NEPAD'ın kalbini oluşturmaktadır. Söz konusu olan sadece projeleri finanse etmek değildir. Başkan Abdoulaye Wade'nin de dediği gibi "Afrika'nın tarihsel yoksulluğu, kaynakların işletilmesiyle gerçekleşen ekonomik bağımsızlıktan bu yana 300 yıllık kölelikten, 100 yıllık sömürgeci ve sürekli olarak çok düşük ücretle çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Gerçekte Afrika'nın bu marjinalliği, dünya ekonomisinden bahsedildiği zaman, bu kavram içine gittikçe daha çok dışı doğru itilen Afrika kıtası dışarıda olduğu için sadece gelişmiş ülkeleri koyan, gelişmiş dünyadan olan ortaklarımızın fikirlerinde de bulunmaktadır. Ya da Afrikalı yöneticiler için Afrika dünya ekonomisinin, Amerika ve Avrupa'nın büyümesinin tarihsel olarak geniş perspektifte kıtamızın ana maddelerinin işletilmesi ve ihracat ürünleri aracılığıyla nüfusunun çalıştırılmasının meyvesi olduğu olgusuyla küreselleşmenin içindedir." Afrika kredi ya da yardım talebi söz konusu olmaksızın gelişmiş ülkelerden, gelişmiş ülkeler kategorisine girmek için az gelişmiş ülkelerden hiçbirinin çıkamadığı "cehennem ikilemini" mekanizmalarının belirleyebileceği kitle yatırımları istemektedir. Ayrıca paradoks gelişmiş ülkelerin fonlarının gelişme yolundaki ülkelere olan yoğun transferi, dünya toplumu yoksulluğa karşı savaşta on yılını doldururken ihmal edilenlerden daha farklı sonuçlara ulaşmıştır. Bu hatta ihtiyaç olduğunda cömert düşüncelerle uluslararası kalkınma politikası yapılamayacağını kanıtlayan başarısızlığın bir itirafıdır.

NEPAD diğer kıtalarda olduğu, bir taraftan temel operasyon alanı olarak bölge opsiyonu ve kitlesel özel yatırımlar gibi iki katlı strateji üzerine odaklanmıştır.

Bölgenin Merkezi Opsiyonu

NEPAD Afrika'nın kalkınmasını devletler aracılığı ile değil, bölgesel olarak düzenlemeyi uygun bulunmuştur. Bu konuda, Afrikanın beş bölgeye ayrıldığını hatırlayalım; Kuzey Afrika, Batı Afrika, Orta Afrika, Doğu Afrika ve Hint Okyanusu ve Güney Afrika. Öyleyse, ülkelerin bağımsızlığını sorun etmeden, Afrika Birliği'ndeki düşüncelerden farklı olarak NEPAD, Afrika'nın bu durumdan sanayimiz için büyük bir pazar ve yatırımcılar için büyük fırsatlar sunan bölgesel alan düzenlemesiyle çıkabileceğini kabul etmektedir.

Özel Sektör

Tarihinde ilk kez Afrika, NEPAD aracılığıyla büyümenin merkezinde olduğu kabul edilen özel sektöre bir çağrıda bulunmaya karar vermiştir. NEPAD için, etkili ekonomik, sosyal ve kalkınma politikası aracılığıyla halkını tarihsel koruma rolünden istifa etmeden özel sektör ihtiyacı olduğu sermayeyi Afrika'ya getirecek olan tek yoldur. Anlaşıldığı üzere, ilk önce Afrika kıtasının ve diasporasının özel sektörleri, ayrıca kamu ve özel tasarrufun hareketini sunan önemli fırsatları bulunmaktadır. Sermayelerin, yatırımcılar aracılığıyla yasalarını gözlemlemek için organize olması gereken Afrika'nın kalkınması ve büyümesinde olmazsa olmaz bir boyutta kalmasında daha az doğru kalmaz. Bu yönde NEPAD yabancı özel sektörlerle ortak olarak ya da özerk olan Afrikalı özel sektörlerin kalkınmasını desteklemektedir. Sanayileşmesine ön ayak olarak Afrika'yı geliştirmiş ülkelerden ayıran gecikmeyi kapatmayı kendine en büyük amaç edinmiştir. Bundan böyle, sadece projeleri tamamıyla finanse etmek değil, aynı zamanda kuzey ülkelerinin kalkınma seviyesine ulaşmaya çalışmanın söz konusu olduğu söylüyoruz. Afrika'nın uluslararası rekabetin bir anlama sahip olacağı bir seviyeye erişmesi söz konusudur. Son olarak, NEPAD, Afrika'da herşeyin öncelik olduğu doğrusu, öncelikle harekete geçilmesi gereken alanlar vardır; Bunlar, altyapı, eğitim, sağlık, iletişim ve bilişim teknolojisi, tarım, enerji, pazara ulaşım ve çevredir.

Kısaca NEPAD, Afrika'da kaynakların demokratik bir şekilde tekrar dağıtılması için, özerk kapasitelerin yenilenmesini istemektedir. Devletsel ya da dışa dönük sanayileşmenin başarısızlığına kıyasla tanımlanan merkezi kalkınmanın sorunları hakkındaki çekişmenin tekrar ortaya atılmasıyla geçen özerkliğin tekrar ele geçirilmesi Afrika'da hiçbir zaman derinlemesine alaka görmemiştir. Bağımsız haldeki devletler hemen yanı başındaki ülkeyi örnek almaya koyulmazken, endüstrilerin yerleştirilmesiyle alakalı olarak sömürgeci politikaları tekrarladılar. Programların ve projelerin hayata geçirilmesi diğer etkenleri sorgulayan başka bir sorundur. Öyleyse, merkezileşmek isteyen bu kalkınma politikası çerçevesinde alternatif sanayileşme pozitif etkiler üretmek için uygun bir yayılma ortamında yatırımların gerçekleşmesini varsaymaktadır. Bir başka deyimle, İşin uluslararası bölüşülmesine kıyasla özerklik sorununu çözen ulusal, alt bölgesel ve kıtasal düzeyde bir toplanma kontrolü gerekmektedir. Güncel çekişmeleri besleyen konuları şunlardır;

- Doğal kaynakların yerel kontrolü;
- Üretimin kontrolü;
- Pazarların kontrolü ;
- Yerel pazarın kontrolü;
- İş gücü üretiminin kontrolü;
- Fazla merkezileşmenin yerel kontrolü;
- Teknolojilerin yerel kontrolü;
- Banka sisteminin kontrolü;

Bu çatışma öncelikle iç pazara bağlı üretici güçlerin kalkınmasına müsaade eden organizasyon şekli hakkında olduğu kadar sosyal tabakaların hareketinin ve sanayileşmesinin stratejileri

hakkındadır. Çünkü bundan böyle tarımla ayrıca ilgilenmek gerekmektedir. Bu da tarımın, sanayinin önünde bir engel olmaması ve köylünün gelir politikası demektir. Merkezi demokratik kalkınma sanayileşme politikasıyla bütünleşen global bir kalkınma politikasının merkezinde olan ölçüde gerçekleşebilir. Ekonomide karar kapasitesinin tekrar ele geçirilmesi devamlı sektörel ve coğrafi dengesizlik yaratmaya eğilimli olan finansal kaynaklar tarafından ne kadar az etkilenirse milli devletlerde bu o kadar uygulanabilir.

Fakat kaynakların dağıtılması politikası doğal, mali ve para kaynaklarının basit bir dağıtımı değildir. Max Weber'in dediği gibi kapitalist bir kanun devletinin yeniden yapılanmasıyla başlar. Bu devlet Etounga Manguelle'nin altını çizdiği gibi “ sanayileşme öncesi toplulukların karakteristik ilişkisel bir etiğinin ortaya çıkması şartı, anonimliği ve mesafesi sayesinde yönetenler ile yönetilenler arasında etkileyici bağların yokluğunu sağlayan kurumsal önlemlerin alınmasıyla” yeterince garanti edilen cumhuriyetçi değerlere dayanan hizmet eşitliğini varsaymaktadır. Siyasi, ekonomik ve sosyal aktör olarak onun onaylanması için gerekli özerklik derecesini dışlanmış kişiye tekrar vermek amacıyla, Afrika'nın geleneksel bütün toplumlarında tanınan, grup yararına şahsın geride kalmasının tekrar keşfedilmesiyle halktan başka bir yasallığın kurulması devletin malı olmayı bırakmaktadır.

Daha sonra halkın özerk kapasitesinin, özellikle tarımın tekrar oluşmasına izin verecek olan şartların bütünü gelmektedir. Tabakalama, örme, dokuma, üretim ve giyim kapasitesi. Üretim özerkliği araçlarını tekrar oluşturmak, kendi kendine yardım hareketi kapasitesini tekrar kurmak, son olarak da eleştirme anlamını ve yaratıcılığı oluşturmak. Öyleyse kırsal tarım sosyolojisi, sosyal antropolojiden elde edilebilecek bütün yararı ticari ve para evrenine bırakarak alternatiflere dayanan ve bazı merkezi kalkınma kavramlarına karşı olan, daha çok iç pazara odaklanan (terimin kapitalist anlamında), yani daha çok makine, daha çok ekipman. Bütün bunlara erişmek için şunları gerçekleştirmemiz gerekmektedir;

- Silahlı çatışmaları azaltmak, devletler arasındaki düşmanlıklara son vermek, gerekli olan her yerde barış görüşmelerine tekrar başlamak;
- Sosyal harcamalara ve yatırımlara mal edilecek kaynakların kilidini açacak olan borcun tamamının iptalini istemek;
- Doğrudan dış yardımlar, yatırımlar ve ticaretin artışı sayesinde Afrika'da ekonomik faaliyeti tekrar hareket geçirecek ekonomik artışın iyileştirilmesine dünyanın bütün bölgelerinde katkıda bulunmak.

Tekrar doğrulmaya ön ayak olan mali ve makro ekonomik reformlara ek olarak CEA'nın temelde kurumsal ve yapısal olan reformların ikinci jenerasyonları adını verdiği reformları verebiliriz. Bu reformlar da aşağıdaki ölçüler çerçevesinde dönmektedir;

- Yoksulluğun azaltılması ve sosyal eşitliğin sağlanması;
- Mülk haklarını oluşturarak, yargı ve yasama sistemlerini güçlendirerek ve anlaşmazlıkları çözmek için gerçek mekanizmalar kurarak anlaşmaların uygulanması;
- Bütün aktörlerin katılımını ve görüş birliğini sağlamayı kolaylaştırarak katılım stratejilerinin mükemmel hale getirilmesi;
- Liberalleşmiş ekonomilerde kamu düzenlemelerinin kalitesinin iyileştirilmesi;
- Farklı ekonomik alanları geliştirmeye yönelik uygun politikalar.

Fakat NEPAD'ın daha çok yenileyici görünüşü özellikle, araştırılan amaç karşısında farklı ülkelerin kazanımlarının ve davranışlarının kollektif gözlemini devam ettirerek karşılıklı zorunlukların ve sorumlulukların üstlenilmesi ve mükemmeliyetçi taban üzerinde çalışılması

isteğine dayanmaktadır. Bu tür çalışma, farklı seviyelerde gerçekleşmekte, milli düzeyde (sivil toplum, kadınlar, gençler ve özel sektör) hükümetler ve ilgili gruplar arasında; Afrikalı ülkeler düzeyinde ve son olarakda Afrikalı ülkeler ve kalkınma partnerleri arasında. Afrika ülkeleri arasında kullanılan kavram “Afrika Eş Gözlem Mekanizması (le **Mécanisme Africain d’Evaluation par les Pairs (MAEP)**)”dır.

Bu, Afrika Birliği’nin üye ülkelerinin, katılımcı ülkelerin politikalarının ve uygulamalarının politika, ekonomi ve şirket yönetimi konusunda kabul edilen değerlere, kanunlara ve kurallara uygunluğunu sağlamak amacıyla gönüllü olarak kabul ettikleri bir kontrol aracıdır. Bu, 2001 yılında ortaya atılmış ve 2004 yılında hayata geçirilmiştir. Bu, birçok konunun özellikle de demokrasi ve siyasi yönetim, ekonomik yönetim ve idare, şirket yönetimi ve sosyo-ekonomik yönetimin deneme çerçevesidir. Bu günlerde Afrika ülkelerinin yarısından fazlası MAEP’e bağlıdır.

Bu enstrüman etkili olmadan önce uzun zaman gerektiği OCDE’ nin merkezinde başlatılan benzer yöntem imajında hayata geçirilmesi çok zor olsa da iyi sonuçlar verebilir. Herşey göz önünde bulundurularak büyük kulübün merkezinde gerçekleştirilmesi uygun olmaktan uzaktır. Bütün girişimler gibi, MAEP Afrikalılar’ın kendi şüphelerini konu etmektedir ve bunu daha çok tartışacağız. Girişimciler incelikle çalışmaktadırlar ve birgün kaçınılmaz olacak şekilde bilgi ve duyarlılık konusunda büyük çabalar sarfetmektedirler.

NEPAD’ın icrasından sorumlu Hükümet ve Devlet Başkanları Komitesi (İcra Komitesi) tarafından onaylanan ve Temmuz 2002’de Güney Afrika’nın Durban şehrinde gerçekleşen Afrika Birliği Zirvesi’yle desteklenen Afrika Eş Gözlem Mekanizması’nın belgesi Afrika Eş Gözlem Mekanizması’ndan sonra gelen dört farklı düzenleme bileşenini öngörmektedir.

Katılımcı ülke ve devlet liderleri komitesi forumu MAEP kararının alınmasında en yüksek makamdır; Seçilmiş Kişiler Paneli; MAEP Sekreterliği; Ülke Değerlendirme Ekibi.

Ulusal ve kıtasal düzeyde belirli sayıda prosedür gibi bir etap öngörülmüştür. Önemli prosedürler arasında mekanizma partner kurumları tarafından teknik değerlendirmelerin yönetilmesi ortaya çıkarmaktadır. Belgenin devam eden bölümleri MAEP akış şemasının bileşenlerinin her birinin otorite, yapı ve rollerini kısaca ortaya koymaktadır. MAEP ana belgesinde açıklandığı gibi değerlendirme yönteminin etapları hakkında detaylar vermekte ve MAEP’in finansmanı hakkında bazı fikirler vermektedir. Devlet Liderleri Forumu; bilgi alışveriş yapmak, kapasiteleri arttırmak ve MAEP’i etkili, uygulanabilir ve kabul edilebilir bir enstrüman haline getirmek için gerekli baskıyı uygulamaya getirmek amacıyla organizasyon ve MAEP yönetiminin iyi yönetilmesini korumak için büyük bir sorumluluğu üzerine almıştır. Panelin üyeleri seçilmekte ve panele bağlı ülkelerin değerlendirme raporlarını incelemekte, benimsenmekte ve kendine mal etmektedir. Değerlendirilmiş ülkelerin hükümet ya da devlet liderlerine, forumun önerilerini iletmekte ve bu değerlendirme toplantısından hemen sonra gerçekleşmektedir. Önerilere uygun olarak ülkelerin uygulamalarını değiştirecek biçimde baskı uygulamak için emsalleri getirmeye dönmektedir.

“Seçilmiş Kişiler Paneli”nin görevi; bağımsızlığı, profesyonelliği ve prosedürün geçerliliğini sağlayacak şekilde MAEP’in yöntemlerini denetlemek, değerlendirme ekibi üyelerini seçmek, teknik değerlendirmelere başlamak için Afrikalı kurumları ya da yetkileri önermek, ilişkileri incelemek ve tartışmak ve devlet liderleri forumuna bunları sunmaktır. Panel, seçilmiş 7 kişiden oluşmaktadır. Diğer üyeler, maksimum dört yıl için göreve seçilirlerken, başkanı beş yıllığına atanır. Bu kişiler, MAEP’in çalışmalarıyla ilgili kariyerlerde seçilmiş Afrikalılardır. Bu kişiler son derece dürüst olmalı ve Afrikalı düşüncelere ilgilerini kanıtlamalıdır. Panelin oluşumu bölgesel eşitliği, cinsiyet eşitliğini ve kültürel farklılığı yansıtmalıdır. Panelin başkanı tam zamanlı olarak çalışır ve buna göre maaşını alırken, diğer üyeler yarı zamanlı olarak çalışırlar ve

sadece değerlendirme toplantılarına katıldıklarında, MAEP ekiplerini yönettiklerinde ya da başkanın isteğiyle başka görevlerde bulduklarında maaş alırlar. Panel ve Sekreterlik mümkün olduğunca, Afrikalı uzmanları kullanacak ve Afrikalı olmayan uzmanlar, kişiler ve kurumların hizmetinin kullanılması durumuna müsaade edilmektedir. MAEP Sekreterliği, sekreterlik ve koordinasyon hizmetinin yanında teknik ve idari desteği sağlayacaktır. Sekreterlik, aynı zamanda eş gözlem yönetiminin altında yatan analiz çalışmasına başlamak için teknik ve idari kapasiteye sahip olmalı ve MAEP ilkelerine uygun olmalıdır.

Afrika Birliği'nin partner kurumları arasında ekonomik yönetim ve idare alanında teknik değerlendirmeyi yönetebilecek olan Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu'nu (CEA) bankacılık ve finans alanında Afrika Kalkınma Bankası'nı (BAD) sayabiliriz. Bu iki kurum kendi yetki bölgelerinde ilk kaynak kurumlar olacaktır. İnsan hakları, demokrasi ve siyasi yönetimle ilgili sorularla alakalı olarak, forum değerlendirme benzeri işlevleri kanuni olarak üstlenen ve değerlendirmeleri devam ettirmek için gerekli kabiliyete sahip organlara, komitelere ya da Afrika Birliği'nin(UA) nitelikli kurumlarına çağrıda bulunacaktır. Diğerleri arasında sayabileceklerimiz de şunlardır; İnsan Hakları Afrika Komisyonu (CADHP), Çocuk Hakları ve Refahı Konusunda Afrikalı Uzmanlar Komisyonu, Anlaşmazlıkları Önleme Mekanizması, İdaresi ve Çözümü Merkezi organı ya da oluşturulduğunda Barış ve Güvenlik Konseyi (CPS), Pan-Afrika Paramentosu, Afrika Güvenlik, İstikrar, Kalkınma ve İşbirliği Konferansı Bölmümü (CSSDCA).

MAEP'in ana belgesi değerlendirme yönteminde beş etap belirlemiştir. Bir ülke MAEP'e katılır katılmaz, Sekreterlik; diğer belgeler ve teknik değerlendirmeler hakkındaki Anlaşma Memorandumu'nun tam şartlarını tartışma amacıyla bu ülkeye bir toplantı organize eder. Yöntemin onayından sonra uygulanması sıraya konulur.

İlk etapta değerlendirilecek ülke değerlendirme prosedürüne hazırlanmak ve özellikle de MAEP ana belgesinin 13. paragrafı'nda öngörüldüğü üzere eylem programını hazırlamak için gerekli önlemleri alacak ve Sekreterliğe gerekli bütün bilgileri sağlayacaktır. Kıtasal anlamda ilk etap ana olarak Mekanizma Sekreterliği tarafından hazırlanan güvenilir bir belgenin ve ulusal, alt bölgesel, bölgesel ve uluslararası kurumlara tarafından sağlanan materyaller temelinde şirketlerin ve ülke çevresinin siyasi ve ekonomik yönetimi hakkındaki incelemelerden ibaret olacaktır. Değerlendirilecek ülkeye, MAEP ekibi tarafından yapılacak bir ziyaretten oluşan ikinci etap sırasında ekibin uyumlu olarak değerlendirmesini bitirdiğini ve bütün bilgi kaynaklarına ve aktörlere kolayca ve tam bir ulaşımına sahip olduğu görülecektir. Ülkenin sorumlulukları ülkenin MAEP'e girişinden sonra tartışılacak olan Anlaşma Memorandumu'nda önceden hazırlanacaktır. Üçüncü etap, değerlendirme ekibinin raporunun hazırlanmasından oluşmakta ve sadece ekibin kendisini ilgilendirmektedir. Ekibin raporu ülkeye yapılan değerlendirme ziyaretinden önce Mekanizma Sekreterliği tarafından gerçekleştirilen incelemelerinin sonuçları kadar, ülke ziyaretinin sonuçlarını temel almaktadır. Rapor, bütün sonuçları kısaca özetlemeye çalışmalı ve ülkenin sosyo-ekonomik yönetimi ve kalkınmasındaki uygulamaları açık bir şekilde analiz etmelidir. Ekip raporunun önerileri, en iyi uygulamaların ve kuralların gerçekleşmesini hızlandırmak ve belirlenen zayıflığın çok etkili bir şekilde iyileştirilmesi için ülkenin eylem programının iyileştiği derecede odaklanmalıdır. Raporun önerileri, ülkenin eylem planına eklemesi gereken özel önlemleri açık bir şekilde belirtmeli ve kaynaklardaki kapasitelerin ve ihtiyaçların tahminleri dâhil olmak üzere ülkenin eylem planına ekleneceklerin uygun bir zamanını yakalamak için yeterli detayı sağlamalıdır. Doğal olarak, ülkenin otoriteleriyle bu konu üzerine bir görüşme yapılır. Dördüncü etap, Sekreterliğin, panele ekip raporunu ibraz etmesiyle başlar. Panel yetkisine uygun olarak raporu değerlendirmek üzere toplanır ve tavsiyelerini Devlet Liderleri Forumuna sunar. Forum bunu inceler ve değerlendirme ekibi raporunun ve panelin önerileri doğrultusunda yetkisine uygun olarak yapılacak olan eylem planına karar verir. Dördüncü etap, Forum Başkanı'nın Forum kararlarını değerlendirmeye tabi tutulan ülkelerin Devlet ya da Hükümet Başkanlarına iletildiğinde sona erer. Değerlendirme prosedürünün ilk

halkasında sona eren beşinci etap, MAEP raporlarının ve ülkenin değerlendirilmesi konusunda yapılması kararlaştırılan eylemlerin basılmasından oluşur.

Temel elemanların hepsini içeren MAEP'in son raporu, değerlendirilen ülkenin üyesi olduğu bölgenin Bölgesel Ekonomik Topluluğu'nun yanı sıra Afrika Birliği Zirvesi, Afrika Parlamentosu, İnsan Hakları Afrika Komisyonu, Barış ve Güvenlik Konseyi, Afrika Birliği Ekonomik, Sosyal ve Kültür Konseyi gibi bölgesel ya da alt bölgesel yapılara resmi ve açık olarak sunulmuştur.

MAEP'in ana belgesi mekanizmanın finansmanı katılımcı üye ülkelerin değerlendirilmiş yardımlarından sağlanacağını şart koşar (Paragraf 26). MAEP'in bütün faaliyetleri için beş yıllık bir plan öngörülecek ve incelenmesi için MAEP Forumu'na sunulacaktır. Bütçe beklentileri prosedüre erişen bütün ülkelerin bu dönem süresince muhtemelen değerlendirileceği hipotezine göre hazırlanacaktır. Ülkeler tarafından istenilen değerlendirmelerin her türlü şekli ya da erken kriz durumları için tasarruf önlemleri alınacaktır. Bununla birlikte MAEP'in Afrika'ya ilişkin ve bütün yöntemlerine saygı gösteren şekilde yönetilirse partnerleri hoş karşılanırken finansmanı için dış partnerlere, MAEP'in bağlı olmaması gerekmektedir. Dış partnerlerin destekleri, ülkenin eylem planını ve zayıf alanlarda performansı iyileştirmek amacıyla kapasite artırımını uygulamaya koymak için özellikle araştırılmalıdır.

Gördüğümüz üzere, mekanizma, Eş Gözlem'in değerlendirilmesin yön verecek olan kurumları ve prosedürleri göstermektedir. MAEP'e katılım belgesine bütünleşik olan aşağıdaki belgeler buna eşlik etmektedir; a) Afrika Eş Gözlem Mekanizması'yla İlgili Anlaşma; b) Afrika Eş Gözlem Mekanizması'nın Yöntemi ve Organizasyonu; c) Afrika Eş Gözlem Mekanizması İçin Amaçlar, Kurallar, Kriterler ve Göstergeler; d) Teknik Değerlendirmeler ve Ülkedeki Durumu İncelemek Üzere Yapılan Ziyaretle Alakalı Anlaşma Protokol Planı.

Niçin MAEP'in ekonomik ve sosyal hakların etkinliğinin yararına bir enstrüman olacağını düşünmeliyiz? Öncelikli olarak MAEP bütün toplumlarda kişilerin özgürlüğü, refahı ve itibarı yararına temel bir sorumluluğu yansıtmaktadır. Bu, Afrika devlet liderleri tarafından imzalanan "siyasi ve ekonomik iyi yönetimle ilgili bildirin" eşlik ettiği uygun bir enstrümandır. Bunun altında yatan ilkeler, insanlığın ve insan haklarının gelişmesini göstermektedir. Sonuç olarak MAEP bedensel ihtiyaçların (çalışma hakkı, açlıktan ya da kötü beslenmeden acı çekmeme fırsatı, bazı hastalıklardan ya da prematüre ölümden kaçınma, yeterli giysi ve kalacak yer hakkı) yerine getirilmesine bağlı temel özgürlükleri içermektedir. MAEP aynı zamanda örneğin gurup hayatına, kamu tartışmalarına ve siyasi kararların alınmasına katılma kapasitesi gibi sosyal özgürlüklerin eğitimiyle sunulan fırsatları amaçlamaktadır.

Bu mekanizma, uzun zamanda, kapasitelerini ve özgürlüklerini kolaylaştırmak ya da garanti altına almak amacıyla Afrika'da toplumların tadını çıkardığı özgürlüklerin ve kapasitelerin güçlendirilmesi ve sosyal isteklerin yapısı üzerine yoğunlaşan insani gelişimi, şahsi ve kolektif araçların ve yönetimlerin davranışları hakkında şahısların sahip olduğu talepleri oluşturan insan hakları amaçlanmaktadır. Özgürlükler kapasitelere sahip olmadan hiçbir işe yaramazlar. Fakat özellikle, bizim düşüncemize göre, MAEP, DESC'in etkiliyeciliği üzerinde ısrar ederek "yoksulluğa karşı savaş" tan daha fazla kendinden söz ettiren yoksulların savaşı konusunun öne çıkarılmasına yardımcı bulunacaktır. Gerçekte her yerde halk adaletsiz düzenlemeler ve küreselleşme programlarının birbiri arkasına gelmesiyle tedirgin olmuş bir çevrenin karşısında direnci organize etmektedirler. Fakat DESC'in etkililiği yerine getirmek zorunda olduğu yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla devletin müdahalesini varsaymaktadır. Bu yükümlülükler şunlardır: a) insan haklarını korumak ve saygı göstermek; b) yarar sağlanmasıyla ilgili kanunları eklemek. Özgürlük formasyonunun enstrümanı olduğu için iyi bir şekilde gerçekleştirilirse mekanizma, DESC'in "doğrulanabilirliğine" yardım edecektir. Bu devlete karşı etkili olmasıdır. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, sosyal sermaye üzerinde birer taleptir.

DESC'in gerçekleşmesinde başka bir zorluklar olacaktır. Erişilmiş ekonomik kalkınma ve varolan öncelik sıraları düzeyine göre bir devletten diğer bir devlete değişiklik gösteren bir içeriğe sahip olarak düşünülen DESC'ler bütün kişiler için tam olarak saygı gösterilen sivil ve siyasi haklara karşı olarak "değişken ve göreceli" dir.

Sonuç Olarak

Açıkca anlaşılır ki, Afrika hkmetleri ve halkları bir şekilde, özel sektör ile kamu sektörü, kıta ve diasporadaki çocukları ve son olarakta Afrika lkeleriyle dünyanın geriye kalanı arasındaki bir ortaklığın etrafında yeni bir kalkınma çerçevesini oluşturmak zerebilir. Kalkınmada olan partnerlerimiz için zaman ilgisizlik bahanesini kabul edecek durumda değildir. Devlet liderlerimizi 3 Kasım 2002 de Abuja'da gerekleştilen NEPAD icra komitesi toplantısı sırasında yeni bir ruhla bunları sorgulamaktadırlar. İmzalamış oldukları beyanlarında "NEPAD'de köklü karşılıklı sorumluluk ruhu içinde, NEPAD'ın icrasıyla görevli hükümet ve devlet yetkilileri komitesi kalkınma partneleri ile Afrika'daki taahtlerini karşılıklı olarak incelemenin gerekliliğinin" altını çizdiler. Fakat bizim için kuzey ülkeleri açısından ortaklığın harcamaları kısma, sosyal harcamaları azlatma ve az gelişmiş ülkelerin taahhütlerini yerine getirebileceği ekenomilerini açma ilkesinden yola çıkan düzensizlik, fiyat serbestliği, aracısızlık, zelleştirme ve serbestleştirme ilkeleri üzerine kurulu olan "Washington ve Monterrey Konsensüsü"nn icrasının kabul edilmesi üzerine kurlu olduğundan şüphe yoktur. Bunun içindir ki bira yıldır çok iyimser ve daha az katı olan ekonomik yaklaşımları ortaya koyarak bir dönüş gerçekleştiren ve herkese yararlı ve etkili olmaya duyarlı bir pazarın savunmasını yaparak kaidelere kıyasla epey yol almışa benzeyen partneler karşısında bize tedbirli olmak düşmektedir. Tek amacı, ülkemize borcun ödenmesi için gerekli şartları bir araya getirmek olan "iyi yönetim, bölgeselleşme, demokratikleşme, katılımcı kalkınma, bağımsız işbirliği" kavramlarını her an derinleştirmeli ve bunları geri almalıyız. Zengin lkeler ve yoksul ülkeler arasındaki gelir dengesizliğine, insanların tamamını yok etme yolunda olan açlığa, bilimin kuzeydeki yararlarının kutuplaşmasına ve sefalete karşı savaşmaya devam etmemiz gerekmektedir. Son olarakta başka bir kalkınma planını etraflıca düşünmeye çalışmalıyız ve NEPAD'ı kaynakların demokratik olarak dağıtılması için gerçek bir strateji haline getirmeliyiz. Kaynakların dağıtımı politikası, sadece doğal kaynakların basit bir dağılımı şeklinde olmamalıdır aynı zamanda halkın özerk kapasitesini, örme, dokuma, üretme ve giyinme kapasitesini özellikle de tarımın tekrar eski haline getirilmesine müsaade edecek şartlar topluluğundan oluşmalıdır. Çünkü kapitalist sistem gerçekte bir mahrumiyet sistemi olarak işlemektedir:

16. /18. Yüzyıllar, köylü üretim araçlarından yoksunluk (tarım devrimi);
19. Yüzyıl (Sanayi devrimi) , Sanatsal retim araçlarından mahrumiyet;
- 1895, Usta işçilerden yoksunluk (Taylorizm) ;
- 1910, İşçi mücadelesi yokluğu (Fordizm);
- 1936, Dayanışma ve geleneksel sigorta yokluğu (Keynes) ;
- 1980, Eleştirden, halkın özerk kapasitesinin ve yaratacılığının yokluğu (Yapısal düzen programı).

Son olarak ekonominin küreselleşmesi ne değildir ona bir bakalım. Ekonominin küreselleşmesi, dünya genelinde gerçekleşmemektedir çünkü birçok halk bu sürecin dışındadır. F.Braudel'in dediği gibi "dünya zamanının dışında sayısız boşluk" bulunmaktadır. Liberal değildir, çünkü tarif ve tarif dışı engellerin yıkımı yararına OMC'nin uygulamalarına rağmen zengin ülkeler, güney ülkelerinin ürünlerinin orantılı bir avantaja sahip olduğu her sektörde engelleri artırmaktadırlar; liberal değildir, çünkü kuzeyin tarım subvansiyonları milyonlarca işçiyi tehlikeye sokmakta ve güneydeki iki milyardan fazla insanın hayatını riske atmaktadır; liberal değildir, çünkü dünya ekonomisi sektörlerinin sayısının yarısı tekel ya da oligopoller tarafından ele geçirilmiştir. Liberal değildir, çünkü adı açıklamayan gerçek bir düzenleme vardır.

Ekonominin küreselleşmesi liberal değildir, çünkü pazarlar endüstriyelmiş ülkelerde ortaya çıkan zenginliğin yarısından daha fazlasını geri çeken ve tekrar dağıtan ülkeler üzerine bunu taşıyamamaktadır. Son olarak, şirketler küresel değildir ve küreselleşme büyük bir çeşitlilik aracılığıyla oluşan ve beslenen kültürleri öldürmemektedir.

Neoliberalizm'in var olmadığını söylemediğimizi iyi algılayalım. Şartı, pazarı koruma olan uluslararası büyük firmalar dünya ekonomisinin içeriğini ve kurallarını şekillendirmek için yarışmaktadırlar. Sanayileşmiş birçok ülkede, hükümetler kendi ruhundan olmayan alanlarda vizyonu bir kaldırma etkisi içeren büyük firmaların yararına müdahale yetkilerini bırakmaktadırlar. Avrupa'da örneğin, bazı sektörlerde üzerlerinde politik etkilerinin zayıf olduğu devlet üstü otoriteler yararına bir çeşit devletlerin alanı terk ettiği gözlenmektedir. Büyük şirketlerin etkisi, onların gücü devlet dışında çalışmıyor, işte sorunu teşkil eden de bu durumdur.

Öyleyse bizler bu durumdan sorumluyuz, çünkü bizler birer manevra rahatlığına sahibiz. Küreselleşmeyi uyuşukluğumuza bir bahane olarak gösteremeyiz. Farklı bir şekilde hareket edebilir ve kendinden olmayan ve bunun merkezinde farklı etkenlerle savaştığı ya da işbirliği kurduğu bir süreci düzenleyebilecek kurumlar oluşturabiliriz.

BİBLİOGRAFYA ÖĞELERİ

- ADDA Jacques, la Mondialisation de l'économie (deux tomes), la Découverte, collection « Repère » 2000.
- BEAUD Michel, Le basculement du monde, paru aux éditions » Editions La découverte, Paris).
- ETOUNGA MANGUELLE Daniel, « L'Afrique a-t-elle besoin d'un programme d'ajustement culturel ? » Ed. Nouvelles du Sud, 1993.
- FUKUYAMA Francis, La Fin de l'Histoire et le Dernier Homme. Paris, Flammarion, 1992.
- FOUNOU-TCHUIGOUA Bernard, « Afrique de l'Ouest : les conditions de la relance de la coopération », in Africa Development Vol, XXI, n° 2 et3, 1996, pp, 279-300).
- KASSE Moustapha, Intégration et partenariat en Afrique : de l'UEMOA au NEPAD. Éditions silex/nouvelles du Sud, 2003. Une nouvelle vision du développement intégré et concerté : le NEPAD, in Le NEPAD et les enjeux du développement économique en Afrique, Commission Economique pour l'Afrique, Maisonneuve & Larose, Paris 2002.
- LAIDI Zaki, Malaise dans la Mondialisation, Paris Textuel, 2001.
- MINC Alain, la Mondialisation heureuse, Paris, Plon, 19997.
- RIST Gilbert, le développement, histoire d'une croyance occidentale, Paris, presses de Sciences-Po, 1996.
- NOREL Philippe « Nord-Sud : les enjeux du développement ; autonomie, travail fantôme, servitude. » Ed. Syros, Paris, 1986.
- SEN Amartya, Un nouveau modèle économique, Odile Jacob, Paris, 2000.
- SIROEN J-M, la régionalisation de l'économie mondiale, la Découverte, collection « Repère » 2000.
- STIGLITZ J, la grande désillusion, fayard 2000.
- SY Chérif Salif, « Le Nouveau Partenariat pour le développement de l'Afrique », une réponse Africaine à la mondialisation de l'économie, in Le NEPAD et les enjeux du développement économique en Afrique, Commission Economique pour l'Afrique, Maisonneuve & Larose, Paris 2002 ;
- L'industrialisation dépendante du Sénégal : Croissance ou transformations structurelles ? in « Le Sénégal à la veille du troisième millénaire » Édition l'Harmattan, Paris, Janvier 2000.

ADI GEÇEN DÖKÜMAN EKLERİ

- I) Nouveau Partenariat pour le Développement de l'Afrique NEPAD, OUA/AU, 2001
- II) Mécanisme africain d'Evaluation par les Pairs [AHG/235 (XXXVIII) Annexe 2]
- III) Déclaration relative à la Démocratie, la bonne Gouvernance politique, économique et des entreprises [AHG/235 (XXXVIII) Annexe I] ;

- IV) Document de Base du Mécanisme africain d'Evaluation par les Pairs [AHG/235 (XXXVIII) Annexe II ;]
- V) Organisation et Processus du Mécanisme africain d'Evaluation par les Pairs [NEPAD/CCEGM-03-2003/MAEP/accord/Annexe III]
- VI) Objectifs, Normes, Critères et Indicateurs pour le Mécanisme africain d'Evaluation par les Pairs [NEPAD/CCEGM-03-2003/MAEP/accord/Annexe IV]
- VII) Plan du Protocole d'Accord sur l'Evaluation Technique et la Visite d'examen de la situation des Pays (NEPAD/CCEGM-03-2003/MAEP/accord/Annexe V)